

DOMINIQUE JAKOB, Die eingetragene Lebenspartnerschaft im Internationalen Privatrecht. Schriften der Deutschen Notarrechtlichen Vereinigung, Band 13. Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln 2002. LIII + 388 s.

Denna tyska doktorsavhandling från Universitetet i München behandlar ett ämne som är av stort intresse för nordiska jurister, bl.a. därför att Danmark, Norge och Sverige var de första länderna i världen att i sina rättssystem införa institutet registrerat partnerskap, avsett i huvudsak att tjäna som en äktenskapsliknande familjebildning för homosexuella par.

På samma sätt som traditionella äktenskap kan registrerade partnerskap ge upphov till en rad internationellt privaträttsliga komplikationer när situationen har anknytning till flera länder och därigenom också till flera rättssystem. Med hänsyn till att den rättsliga regleringen av registrerade partnerskap uppvisar större variationer mellan länderna än reglerna om äktenskap, är frågor om jurisdiktion, tillämplig lag och erkännande av utländska domar faktiskt av särskilt stor betydelse just inom partnerskapsområdet. I de flesta rättssystem förekommer idag överhuvudtaget inte partnerskapsinstitutet, medan man i vissa andra likställer det med äktenskap; mellan dessa två extrempositioner finner man rättsordningar vilka reglerar någon form av registrerat partnerskap med svagare rättsverkningar än äktenskap. De flesta länder med registrerade partnerskap erbjuder dessa endast för två personer av samma kön, men det förekommer också att partnerskap utgör ett alternativ till äktenskap även för heterosexuella par (så är fallet i Nederländerna).

En tysk lag om registrerat partnerskap trädde i kraft den 1 augusti 2001. I samband därmed antogs även en internationellt privaträttslig reglering i form av en ny artikel 17a i den tyska civillagens inledandelag (EGBGB). Den recenserade avhandlingen är således synnerligen aktuell. Den behandlar såväl det gamla som det nya rättsläget, vilket kan förefalla onödigt, men har sina skäl: den nya lagstiftningens öde var vid tiden för bokens tillkomst osäkert eftersom lagen då var föremål för prövning inför den tyska författningsdomstolen på grund av påstådd oförenlighet med grundlagen.

Boken nöjer sig emellertid inte med att behandla den tyska internationella privaträtten, utan innehåller en relativt omfattande och detaljerad redogörelse för och kritisk analys av reglerna i ett antal andra länder, företrädesvis sådana vilka har infört partnerskapsinstitutet. Ur nordisk synvinkel är det särskilt värdefullt att författaren (som f.ö. har en Master of International Law-examen från Lund) besitter så goda kunskaper i nordiska språk att han har kunnat använda sig av danskt, norskt och svenskt material (lagtexter, lagförarbetena, litteratur osv.). Den nordiska regleringen får i boken en betydande uppmärksamhet, men även fransk, amerikansk, nederländsk, spansk m.fl. rätt behandlas med stor omsorg. Såvitt jag kan se är redogörelsen vederhäftig och pålitlig, låt vara att små skönhetsfläckar förekommer, såsom när författa-

ren på s. 20 skriver att den svenska partnerskapslagen endast riktar sig till homosexuella par (i verkligheten tillmäter den svenska lagen de inblandades sexuella preferenser ingen som helst betydelse, vilket också framgår av andra ställen i boken).

Avhandlingen består av fyra huvuddelar. I den första delen behandlas huvudsakligen partnerskapsinstitutets historia och dess olika utformning i olika länder. Den andra delen ägnas åt den mera allmänna internationellt privaträttsliga problematik som kan aktualiseras i samband med partnerskapsinstitutet (frågor om kvalifikation av institutet som familjerättsligt eller förmögenhetsrättsligt, användning av medborgarskap, hemvist och registreringsort som anknytningsmoment, partnerskapsinstitutets behandling i prejudiciella sammanhang, *ordre public*-aspekter osv.). I den tredje delen diskuteras i tur och ordning den tyska internationellt privaträttsliga behandlingen av olika civilrättsliga frågor rörande partnerskap, såsom dess ingående, dess allmänna och förmögenhetsrättsliga rättsverkningar, dess upplösning, registrerad partners rätt till underhåll och arv, de namnrättsliga rättsverkningarna och rättsverkningarna inom föräldrarätten (bl.a. rätten att gemensamt få adoptera barn). Den fjärde och sista delen betecknas som "exkurs" och ägnas åt partnerskapsinstitutets ställning i Europarätten. Avhandlingen innehåller också en omfattande och mångspråklig bibliografi och ett relativt kortfattat sakregister.

Författaren stöder klart — den i Sverige föga kontroversiella — ståndpunkten att registrerat partnerskap utgör ett familjerättsligt institut som även i den internationella privaträtten skall behandlas enligt de principer och med hjälp

av de anknytningsmoment som normalt brukas i familjerättsliga sammanhang, i motsats till de metoder som används inom förmögenhetsrätten. Jag delar avhandlingens kritiska synsätt rörande den vidsträckta tillämpning av registreringslandets lag som den nya tyska kollisionsregleringen bygger på (enligt den skall icke blott partnerskaps tillkomst utan i princip även bl.a. dess förmögenhetsrättsliga rättsverkningar och upplösning prövas enligt lagen i det land där partnerskapet har registrerats). Med anspelning på associationsrätten talar författaren om "*Delaware-Partnerschaften*" och påtalar lösningens uppenbara nackdelar. Jag kan också ansluta mig till författarens uppfattning (s. 269) att EG-förordningen nr 1347/2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål m.m. (den s.k. Bryssel II-förordningen) inte omfattar partnerskapsmål. Enligt författaren är det å andra sidan ovisst huruvida förordningen omfattar nederländska äktenskap mellan personer av samma kön; för egen del vill jag gärna besvara denna fråga nekande.

Det sist sagda anknyter till en principiell kritik som enligt min mening kan riktas mot avhandlingens definition resp. avgränsning av partnerskapsinstitutet (s. 151). Enligt avhandlingen skall det röra sig om en rättsligt relevant livsgemenskap mellan två personer (oavsett kön), skapad genom en konstitutiv offentlig formell akt med publicitetsverkan, förutsatt att det inte rör sig om äktenskap. Det sistnämnda villkoret avses utesluta homosexuella äktenskap enligt nederländsk rätt och betyder att institutets benämning tillerkänns en enligt min mening alltför stor betydelse. Det räcker att en lagstiftare bestämmer sig att kalla ett institut för äktenskap för att det skall falla

utanför den i avhandlingen diskuterade regleringen, medan rättsfigurer som inte betecknas som äktenskap faller innanför även om de bortsett från benämningen inte skiljer sig från äktenskap (t.ex. heterosexuella partnerskap enligt nederländsk rätt). Det kan ifrågasättas, i varje fall från nordisk anti-begreppsjurisprudentiell utgångspunkt, huruvida benämningen och terminologin verkligen förtjänar att vara avgörande på detta sätt, i synnerhet med hänsyn till att författaren diskuterar enhetliga internationellt privaträttsliga regler för samtliga partnerskap, oavsett deras utformning i respektive nationell rätt (se s. 195–196).

Trots att registrerade par enligt tysk rätt inte får gemensamt adoptera barn anser författaren att sådana utländska adoptioner kan erkännas i Tyskland, eftersom de

inte strider mot tysk *ordre public* (s. 354). Detta är en fråga av stor betydelse för svenskt vidkommande, med hänsyn till den kommande möjligheten i svensk rätt för registrerade par att adoptera.

Som helhet utgör den recenseerade avhandlingen ett värdefullt tillskott till den hittills mycket begränsade internationellt privaträttsliga litteraturen avseende registrerade partnerskap (i vissa länder talar man i detta sammanhang om ett kollisionsrättsligt *terra incognita*). Boken visar också att fler och fler länder inser att även homosexuella par skall beredas möjlighet att leva i av samhället och rättsordningen välsignade familjeformationer. Också den internationella privaträtten bör utformas så att den inte motverkar detta syfte.

Michael Bogdan